

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในบทนี้คณะผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัยในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การตรวจสอบข้อมูล
7. การจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล
8. การวิเคราะห์ข้อมูล
9. การนำเสนอ
10. การอนุมานผลการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางสังคมวิทยา (sociology) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative methodology) ซึ่งมีทั้งการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งจากการสังเกต สัมภาษณ์ สทนากลุ่ม ประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะถูกนำมาตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง รวมถึง มีการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนที่จะเชื่อมโยงสู่การสังเคราะห์และวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

การศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รายงานการประชุม เป็นต้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการวิจัย พร้อมจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อวางแผนในการวิจัยในขั้นต่อไป

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง คือ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 12 เครือข่าย ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอำนาจเจริญ โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในแต่ละเครือข่าย ๆ สังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก และจัดสนทนากลุ่ม จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่ในแต่ละประเด็น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือทั้งจาก

แหล่งข้อมูลโดยตรงและจากเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์ รวมถึง การนำข้อมูลสำคัญในบางประเด็น ไปตรวจสอบอีกครั้งในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายยืนยันความถูกต้องอีกครั้ง

การศึกษาปัญหาและแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตาม แนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเบื้องต้น จะเป็น การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยจะเรียบเรียงข้อมูลที่ได้รับโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกร และแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ ประชาคมอาเซียนของเกษตรกร จากนั้นส่งให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

จากนั้น คณะผู้วิจัยจะเชิญตัวแทนเกษตรกรต้นแบบในแต่ละเครือข่าย ฯ เข้าร่วมประชุมเชิง ปฏิบัติการซึ่งจัดขึ้น 2 ครั้ง โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม ทำให้การประชุมเชิงปฏิบัติในการ แต่ละครั้งกลุ่มเป้าหมายจะเป็นตัวแทนเกษตรกรต้นแบบที่มาจากคนละเครือข่ายกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การ วิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากที่สุด ในการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้ง คณะผู้วิจัยได้เชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระศักดิ์ ละม่อม ที่ปรึกษาโครงการวิจัยมาให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคม อาเซียนแก่ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ (รายละเอียดในภาคผนวก ก) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมี ความรู้ความเข้าใจในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในระดับหนึ่ง รวมถึงเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง กัน อย่างไรก็ตาม ที่ปรึกษาโครงการวิจัยและคณะผู้วิจัยยังคงไม่แลกเปลี่ยนในประเด็นที่เป็น วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้แต่ละประเด็นที่ได้นั้น สะท้อนออกมาจากแนวคิดของเกษตรกร ต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างแท้จริง

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้ง คณะผู้วิจัยจะแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็นกลุ่มย่อยโดยมีตัวแทนในแต่ละเครือข่ายเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มระดมความคิดใน ประเด็นปัญหาและแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการระดมความคิดในแต่ละประเด็น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ได้รับทราบ จากนั้นคณะผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามมานำเสนอ เพื่อให้ผู้เข้าร่วม ประชุมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน จากนั้นผู้เข้าร่วม ประชุมจะร่วมกันวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นอย่างละเอียด คือ 1) ปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของเกษตรกร และ 2) แนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรทั้งที่ได้จาก การประชุมเชิงปฏิบัติการและการเก็บรวบรวมจากภาคสนามของคณะผู้วิจัย ซึ่งหากสมาชิกเห็นว่ามี ประเด็นที่สอดคล้องใกล้เคียงกันก็จะยุบรวมเป็นประเด็นเดียวกัน หรือหากมีประเด็นที่สมาชิกเห็นว่า ไม่ถูกต้องก็จะมี การปรับเปลี่ยนหรือลงเสียง (vote) ให้ประเด็นดังกล่าวตกไป

เมื่อแต่ละประเด็นได้รับการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องชัดเจน จากผู้เข้าร่วมประชุมเชิง ปฏิบัติการแล้ว คณะผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละคนให้คะแนนในแต่ละประเด็น เพื่อเรียงลำดับความสำคัญ โดยคณะผู้วิจัยได้เขียนประเด็นต่าง ๆ ลงบนกระดาษร่างแบบ (กระดาษ บรู๊ฟ) แบ่งออกเป็นหมายเลข 1 คือ ปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกร และ หมายเลข 2 คือ แนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกร จัดวางไว้ให้ห่างกัน พอสมควร จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้ศึกษารายละเอียดในแต่ละประเด็นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ เห็นว่าทุกคนศึกษารายละเอียดเพียงพอแล้ว คณะผู้วิจัยจะแจกเครื่องหมาย (mark) ในรูปของ สติกเกอร์ (sticker) ที่มีหมายเลข 1, 2 และ 3 กำกับไว้คนละ 2 ชุด (1 คนจะได้ 6 ชิ้น) เพื่อให้แต่ละ

คนนำไปติดประเด็นที่ตัวเองเห็นว่าสำคัญที่สุดอย่างละ 3 ประเด็น คือ ปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกร 3 ประเด็น และแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกร 3 ประเด็น อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถติดสติ๊กเกอร์ได้มากกว่า 1 ชั้น ในประเด็นที่ตัวเองเห็นว่าสำคัญมาก โดยกำหนดค่าสติ๊กเกอร์ 1 ชั้นมีค่า 1 คะแนน เมื่อเสร็จจากการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้ง คณะผู้วิจัยจะนำมารวมกันตามลำดับค่าคะแนน หากมีประเด็นใดที่มีค่าคะแนนเท่ากันจะถูกเรียงตามลำดับก่อนหลังตามที่มีผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการได้นำเสนอไว้

ข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมด คณะผู้วิจัยจะนำกลับไปตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งด้วยวิธีการสะท้อนกลับ (reflexive) ไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยการนำกลับไปสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และตรวจสอบข้อมูลเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะส่งให้ที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและยืนยัน ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ทั้งนี้หากมีข้อมูลที่คลุมเครือไม่ชัดเจนจะถูกนำกลับไปตรวจสอบกับแหล่งที่มาของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง หรือนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่น จนมีความชัดเจนแล้ว คณะผู้วิจัยจะนำเสนอโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลทั้งจากเอกสาร จากภาคสนาม และจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนยืนยันในสิ่งที่คณะผู้วิจัยค้นพบในแต่ละประเด็น

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นกลุ่มประชากร คือ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 12 เครือข่าย ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น 3 แห่ง นครราชสีมา 2 แห่ง บุรีรัมย์ 4 แห่ง สุรินทร์ 2 แห่ง และอำนาจเจริญ 1 แห่ง โดยมีประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. ประชากร ประกอบด้วย

1.1 เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมได้บันทึกชีวประวัติและแนวคิดในหนังสือ “พลังรากหญ้าพลังแผ่นดิน” รวมทั้งจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (CD-Rom) ในชุด “เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน” ซึ่งเครือข่าย ๗ มีการดำเนินการกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย

1.1.1 เครือข่ายพ่อค้าเตี๊ยะ ภาษี “ปราชญ์ชาวบ้านนักคิด นักพูด นักปฏิบัติ แห่งยุคสมัย” ตั้งอยู่เลขที่ 40 หมู่ที่ 8 บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราชญ์ชาวบ้านผู้ได้รับฉายา “ฟูกโอะกะเมืองไทย” มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.2 เครือข่ายพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา “ปราชญ์ชาวบ้านนักสู้ชีวิต” ตั้งอยู่เลขที่ 138 หมู่ที่ 6 บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา มีเกษตรกรต้นแบบ 12 คน

1.1.3 เครือข่ายพ่อชาลี มาระแสง (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านนักปลูกต้นไม้” ตั้งอยู่เลขที่ 25 หมู่ที่ 10 บ้านกุดชวย ตำบลคำพระ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ มีเกษตรกรต้นแบบ 11 คน

1.1.4 เครือข่ายพ่อเชียงใหม่ ไทยดี “ปราชญ์ชาวบ้านนักวิจัยรุ่นลายคราม” ตั้งอยู่เลขที่ 59 หมู่ที่ 2 บ้านอนันต์ ตำบลยาง อำเภอสวีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.5 เครือข่ายพ่อทองหล่อ เจนโรสง (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านผู้พึ่งตนเองด้วยการออม” ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 2 บ้านหายโศก ตำบลหายโศก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดบุรีรัมย์ มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.6 เครือข่ายพ่อทัศน์ กระจาย (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่นผู้สำเร็จได้เพราะ 5 พระ” ตั้งอยู่เลขที่ 108 หมู่ที่ 6 บ้านโสกน้ำขาว ตำบลก้านเหลือง อำเภอยางน้อย จังหวัดขอนแก่น มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.7 เครือข่ายพ่อบุญเต็ม ชัยลา “ปราชญ์ชาวบ้านนักจัดการอารมณ์ศิลปิน” ตั้งอยู่เลขที่ 68 หมู่ที่ 4 บ้านดงบัง ตำบลคอนฉิม อำเภอยางใหญ่ จังหวัดขอนแก่น มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.8 เครือข่ายพ่อประคอง มนต์กระโทก (อุปสมบท) “ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดนครราชสีมา” ตั้งอยู่เลขที่ 29 หมู่ที่ 4 บ้านโค้งยาง ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีเกษตรกรต้นแบบ 22 คน

1.1.9 เครือข่ายพ่อผอง เกตพิบูลย์ “ปราชญ์ชาวบ้านครูบ้านาญผู้เจริญรอยตามพระยุคลบาท” ผู้สร้าง “สวนเกษตรจันทรา” ตั้งอยู่เลขที่ 83 หมู่ที่ 7 บ้านโนนพริก ตำบลโคกสง่า อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.10 เครือข่ายพ่อผาย สร้อยสระกลาง “ปราชญ์ชาวบ้านนักจัดการจังหวัดบุรีรัมย์” ตั้งอยู่เลขที่ 64 หมู่ที่ 4 บ้านสระคูณ ตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ มีเกษตรกรต้นแบบ 23 คน

1.1.11 เครือข่ายพ่อมหาอยู่ สุนทรธัย (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านอาวุโสของภาคอีสานที่มีความสุข” ตั้งอยู่เลขที่ 6 หมู่ที่ 4 บ้านตะแบก ตำบลสลักไถ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีเกษตรกรต้นแบบ 7 คน

1.1.12 พ่อสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ “ปราชญ์ชาวบ้านที่ไม่ยอมหยุดเรียนรู้” ตั้งอยู่เลขที่ 34 หมู่ที่ 11 บ้านปากช่อง ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่ระบุจำนวนเกษตรกรต้นแบบ

2. กลุ่มเป้าหมาย สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งจากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้านในฐานะผู้นำเครือข่าย เกษตรกรต้นแบบที่เป็นวิทยากรกระบวนการในหลักสูตรเรียนรู้ของแต่ละเครือข่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรเรียนรู้ของเครือข่าย ฯ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 125 คน สนทนากลุ่มจำนวน 20 กลุ่ม ผู้เข้าร่วม 92 คน และประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมรวม 151 คน รวมกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 219 คน โดยไม่นับชื่อซ้ำและไม่รวมคณะผู้วิจัย ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายบางคนจะถูกเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยมากกว่า 1 ครั้ง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือและอุปกรณ์ช่วยสำหรับการวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยมีประสิทธิภาพและตรงวัตถุประสงค์มากที่สุด ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้คณะผู้วิจัยทำการคัดเลือก พัฒนา และปรับปรุงให้เหมาะสม พร้อมกับมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัยตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเครื่องมือในการวิจัยที่คณะผู้วิจัยเลือกใช้ แบ่งออกเป็น

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป (Tools or equipment general) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งใช้ในการวิจัยตลอดระยะเวลาของการวิจัย ประกอบด้วย สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้บันทึกหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยรวม ซึ่งทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความแม่นยำและรวดเร็วขึ้น

2. คู่มือการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Manual data collection field) ซึ่งเป็นคู่มือที่ทางคณะผู้วิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยในทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดที่สำคัญในการดำเนินการวิจัย คือ ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรต้นแบบ ข้อมูลศูนย์เรียนรู้ แผนที่ตั้งศูนย์เรียนรู้ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ การตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล การบันทึกรายละเอียดประจำวัน การบันทึกสิ่งที่สังเกตพบของนักวิจัย และการบันทึกข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

3. แบบสังเกต (Observation) มีลักษณะเป็นประเด็นในการสังเกตแบบปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อให้คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันสังเกตปัจจัยที่มีผลต่อการวิจัย รวมถึงพยานหลักฐานเชิงประจักษ์หรือข้อสังเกตที่สนับสนุนยืนยันในแต่ละประเด็นของการวิจัย โดยผู้สังเกตจะต้องจดบันทึกแบบทันทีทันใดตามที่ตนเอง ในลักษณะของการบันทึกผลการสังเกตแบบพรรณนาความ (Behavior description) ด้วยการจดบันทึกเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามผู้สังเกตพบเห็น เพื่อนำมาใช้สำหรับการตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล (รายละเอียดในภาคผนวก จ)

4. แบบสัมภาษณ์หรือแนวคำถามปลายเปิด (Open question) เพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์หรือพูดคุย โดยเน้นที่วัตถุประสงค์ของการวิจัยและความยืดหยุ่น (flexibility) ของหัวข้อในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information: KI) มีเวลาในการคิด วิเคราะห์ และตอบคำถามได้อย่างหลากหลาย ครอบคลุมประเด็นแต่ละประเด็นที่ครบถ้วน รวมถึงสามารถเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลที่สำคัญอื่น ๆ ด้วยบรรยากาศแบบกันเองอย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้น ในช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมักมีประเด็นในการพูดคุยนอกเหนือจากที่ระบุไว้ รวมถึงไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องสัมภาษณ์หรือพูดคุยเรียงตามลำดับข้อ แต่ให้ผู้สัมภาษณ์ดูที่ความเหมาะสมของสถานการณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างไหลลื่นไม่ตึงเครียดจนเกินไป และพยายามลดช่องว่างระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยการแนะนำตัวเอง แนะนำวัตถุประสงค์ในการพูดคุย ขออนุญาตบันทึกเสียง ขออนุญาตถ่ายภาพ รวมถึงการใช้ภาษาถิ่น (ภาษาอีสาน) ในการพูดคุย โดยไม่เร่งรัดเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการเพียงอย่างเดียว แต่จะให้เวลาแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้ถูกสัมภาษณ์บางคนจะถูกสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้ง เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล (รายละเอียดในภาคผนวก ฉ)

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้เครื่องมือในการวิจัยสามารถนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1. ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อค้นหาเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย

2. นำแนวคิด ทฤษฎี และตัวอย่างเครื่องมือที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและศึกษาเอกสาร มาสร้างและพัฒนาเครื่องมือ โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องและความเหมาะสมของภาษา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขไปแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษา และความสมบูรณ์ของประเด็นในการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

5. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้ว ลงเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวนหนึ่ง เพื่อดูว่าข้อมูลที่ได้รับนั้น สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ก่อนที่จะนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลจริง

หลังจากที่คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยได้ส่งให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ นำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในภาคสนามในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบว่าเครื่องมือสามารถนำมาซึ่งข้อมูลการวิจัยที่ครบถ้วนหรือไม่ หรือสามารถที่จะเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลหลักของการวิจัยที่ต้องการมาน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงในด้านเนื้อหา (content) เพื่อให้เครื่องมือที่ครอบคลุมประเด็นสาระสำคัญได้ครบถ้วน มีความน่าเชื่อถือ คือ สามารถวัดในสิ่งเดียวกันได้ผลเหมือนกันด้วยความแม่นยำ (accurate) และมีค่าเที่ยงตรง (precision) ด้วยการวัดซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จากนั้นนำผลที่ได้มาพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการมากที่สุดอีกครั้งหนึ่ง รวมถึงศึกษาประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาและหาทางป้องกันก่อนที่จะลงพื้นที่ในสถานการณ์จริง

เนื่องจาก เครื่องมือที่สร้างขึ้นมุ่งเน้นที่ความยืดหยุ่น ดังนั้น ในการนำไปใช้จึงสามารถที่จะปรับเปลี่ยนประเด็นคำถามก่อน-หลังโดยไม่ต้องเรียงตามลำดับ เพื่อให้เป็นไปตามบรรยากาศของการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง และให้สถานการณ์ดำเนินไปอย่างไหลลื่นไม่ตึงเครียดจนเกินไป รวมถึงหากเกิดปัญหาและอุปสรรคในช่วงของการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบทันทีทันใด รวมถึงการใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบเข้าไปเข้ามาทั้งกลุ่มเป้าหมายเดียวกันหรือบุคคลเดียวกัน และจากหลายแหล่งข้อมูลหรือจากหลายตัวบุคคล ทำให้ข้อมูลที่ได้มานั้นเที่ยงตรงและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนามหรือข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) คือ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายโดยตรงด้วยทัศนะแบบคนใน (emic) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอภาพรวมของการวิจัย ในรูปของชาติพันธุ์วรรณนา (ethnography) พร้อมกับนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ มาสนับสนุนผลการวิจัย ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ซึ่งเป็นการดำเนินการก่อนที่จะลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือข้อมูลมือสอง (secondary data) จากเอกสารชุดพลังรากหญ้าพลังแผ่นดิน รวมถึงบันทึก CD-Rom ชุดเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม วารสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของผู้ผลิตและผู้บริโภค จดหมายข่าวก้าวทันประชาคมสุขภาพอำเภออุบลรัตน์ จดหมายข่าวก้าวทันปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน พร้อมกันนี้ คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลทางวิชาการทั่วไป เช่น งานวิจัย ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ สื่อสารสนเทศ รายงานการประชุม เป็นต้น ซึ่งมีเนื้อหาหรือมีแนวคิดเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งข้อมูลที่ได้รับ เมื่อข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอก็นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ (group) สร้างฐานข้อมูล (data based) เพื่อใช้สำหรับการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่อไป ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ มีการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 16 ชิ้น แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนจำนวน 11 ชิ้น แนวคิดเครือข่ายจำนวน 8 ชิ้น แนวคิดเกษตรประณีตจำนวน 9 ชิ้น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 27 เรื่อง (รายละเอียดในบทที่ 2)

2. การศึกษาภาคสนาม (Field study) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันมากที่สุด คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรงในสถานการณ์จริง ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 การสังเกต (Observation) ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) หรือการสังเกตภาคสนาม (field observation) โดยคณะผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำการสังเกต ซักถาม และจดบันทึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งเป็นการสังเกตเชิงสำรวจ (survey) สภาพโดยทั่วไปหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานวิจัย เพื่อหาหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยจดบันทึกปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการวิจัยในทุกด้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นฐานข้อมูลเชื่อมโยงสู่แหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต่อไป

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรต้นแบบ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น ผ่านแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยให้บรรยากาศเป็นไปอย่างธรรมชาติไม่เรียงตามลำดับข้อ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการแสดงความรู้สึกหรือข้อคิดเห็น โดยผู้สัมภาษณ์จะคอยป้อนคำถามและคอยควบคุมประเด็นในการถาม-ตอบ ให้อยู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ได้มากที่สุด ในลักษณะแบบไม่เป็นทางการ (non-informal interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการหรือนำไปสู่ข้อมูลหลัก รวมถึงเพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบ

ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับมาก่อนหน้านั้น ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวนรวมทั้งสิ้น 125 คน (รายละเอียดในภาคผนวก ข)

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนากับคณะผู้วิจัย และระหว่างผู้ร่วมสนทนาด้วยกันเอง ในบรรยากาศแบบการนั่งจับเข้าคุยกัน กลุ่มเป้าหมาย เช่น ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนเกษตรกรต้นแบบ ตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึก และมีอิสระในการอภิปรายในแต่ละประเด็นตามประสบการณ์ของตนเองให้สมาชิกกลุ่มเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึง ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้รับ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีการสนทนากลุ่มจำนวน 20 กลุ่ม ผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 92 คน โดยไม่นับชื่อซ้ำและไม่รวมคณะผู้วิจัย (รายละเอียดในภาคผนวก ค) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายบางคนจะเข้าร่วมสนทนากลุ่มมากกว่า 1 ครั้ง และเคยถูกสัมภาษณ์เชิงลึกมาก่อน

2.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop) โดยคณะผู้วิจัยได้เชิญกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว คือ ตัวแทนเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือในแต่ละเครือข่าย ฯ เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ พัฒนา และให้คำแนะนำในแต่ละประเด็น ซึ่งแต่ละครั้งคณะผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็นกลุ่มย่อย โดยการกระจายกลุ่มเป้าหมายในแต่ละเครือข่าย ฯ ที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการให้อยู่ในแต่ละกลุ่มย่อยให้มากที่สุด เพื่อให้สมาชิกกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มมีตัวแทนจากทุกเครือข่าย ฯ ที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 151 คน (ไม่นับรวมคณะผู้วิจัยและไม่นับชื่อซ้ำที่ปรึกษาโครงการวิจัย) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละครั้งจะเป็นคนละกลุ่มที่มาจากคนละเครือข่าย ฯ (รายละเอียดในภาคผนวก ง) อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายบางคนจะเคยถูกสัมภาษณ์เชิงลึกและเคยเข้าร่วมสนทนากลุ่มมาก่อน

การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รับจะถูกตรวจสอบแบบสะท้อนกลับ (reflexive) ไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกลุ่มเป้าหมายอีกครั้งทั้งที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเดิมและกลุ่มเป้าหมายใหม่ เพื่อยืนยันความถูกต้องอีกครั้ง นอกจากนี้ ข้อมูลทั้งหมดคณะผู้วิจัยยังใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ประกอบด้วย การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลหรือจากฐานข้อมูล (data triangulation) จากนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย (investigator triangulation) และจากเอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี (theory triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือซึ่งกันและกัน ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ ตัวผู้ให้ข้อมูลเองว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และนำข้อมูลที่มีอยู่ไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลแหล่งอื่น ๆ เพื่อเทียบเคียงความถูกต้องของข้อมูล เช่น การนำข้อมูลที่ได้จากการ

สัมภาษณ์ของบุคคลหนึ่งไปเทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของบุคคลอื่น ๆ หรือนำคำถามอย่างเดียวกันมาถามซ้ำอีกครั้งในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน พร้อมกับนำข้อมูลที่มีความคลุมเครือกลับไปถามซ้ำอีกครั้ง รวมถึงการนำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้องในการสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ เทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และนำไปเทียบเคียงกับงานวิจัยเอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และน่าเชื่อถือมากที่สุด

การจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ในเบื้องต้น เช่น ข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไป ข้อมูลเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ ข้อมูลเกษตรกรประณีต ข้อมูลหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน ผลสำเร็จ รางวัลที่ได้รับ เป็นต้น ผ่านกระบวนการย้อนระลึก (reflective process) และกระบวนการสังเคราะห์ (synthesis process) เพื่อให้สามารถจัดระบบข้อมูลได้ตามลำดับเหตุการณ์และเรียบเรียงเนื้อหาสาระให้เป็นระบบที่ชัดเจนมากขึ้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเชื่อมโยงสู่สิ่งค้นพบในแต่ละประเด็นเพื่อนำเสนอผลการวิจัย ด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามเข้าเป็นเนื้อหาเดียวกัน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมกับนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนผลการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง และเชื่อมโยงสู่การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเชื่อมโยงตามกรอบแนวคิดการวิจัยเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี หลักทางวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในแต่ละประเด็นอย่างเป็นระบบ เพื่อศึกษาทำความเข้าใจ รวมทั้ง ค้นหาประเด็นในการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอแนะ ส่งให้ทรงคุณวุฒิตรวจความสมบูรณ์ของเนื้อหา ปรับปรุงเพิ่มเติมตามเสนอแนะ และจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามลำดับ

การนำเสนอ

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในรูปของตารางที่แสดงค่าคะแนน และค่าร้อยละลำดับจากมากไปหาน้อย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผ่านการสังเคราะห์และวิเคราะห์แล้ว จะนำเสนอโดยใช้วิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive approach) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้

จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาใช้ประกอบการนำเสนอ เพื่อยืนยันในสิ่งที่ค้นพบในแต่ละประเด็น

การอนุมานผลการวิจัย

ผลการวิจัยหรือสิ่งที่ค้นพบ ในการศึกษาปัญหาในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรตามแนวคิดเกษตรกรต้นแบบของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะผู้วิจัยใช้การอนุมานผลด้วยวิธีอุปนัย (method of inductive inference) ซึ่งเป็นการอธิบายโดยอ้างประสบการณ์เฉพาะของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาสนับสนุนหลักการทั่วไปหรือทฤษฎี โดยเป็นการอธิบายที่หลักใหญ่ครอบคลุมไม่ถึงเรื่องเฉพาะ กล่าวคือ เป็นการอธิบายจากเล็กไปหาใหญ่ โดยมีจุดมุ่งเน้นของการวิจัย (focus of research) ในครั้งนี้ว่า ผลการวิจัยจะนำไปสู่ความเข้าใจในปัญหาและแนวทางในการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของเกษตรกรไทย เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้หาทางแก้ไขหรือสร้างกระบวนการเตรียมความพร้อมที่ถูกต้อง เพื่อให้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาอาชีพของเกษตรกรและคนในสังคมไทยโดยรวม